

Miltä tulevaisuus tutkijana näyttää?

■ Irmeli Mustalahti

Millaista tutkimusta haluaisin tehdä ja millaisten toimijoiden kanssa linkittyisin tutkijanurallani? Vai kannattaako tutkijanurasta yhä haaveilla? Maaliskuussa sain mahdollisuuden pohtia tätä myös Tieteessä tapahtuu -foorumissa ja Suomen Akatemian tilaisuudessa. Minä olen juuri sellainen korkeasti koulutettu pätkätyöläinen ja ”kaiken maailman dosentti”, jonka työuraan nyt tehtävät leikkaukset ja nykyinen yliopistolakimme vaikuttavat.

Haluaisin kuitenkin vielä yrittää, koska pidän työstäni. Voin rehellisesti sanoa, että rakastan tutkimustyötäni ja opettamista. Vaikka tulevaisuudessa työni onkin mitä todennäköisemmin pätkätyöläisyyttä, uskon että pystyn elättämään sillä perheeni ja jopa vaikuttamaan keskusteluun ja päätöksentekoon minulle tärkeistä asioista. Mutta olen huolestunut siitä suunnasta, johon yliopistot ovat ajautumassa Suomessa. Siksi allekirjoitinkin vetoamuksen yliopistojen kehitysuunnan muutoksen puolesta.

Tällä vetoamuksella (<http://yliopistokaanne.fi/>), jos se johtaa yliopistolain muutokseen, uskon olevan myös merkitystä työlleni. Ehkä kaikkein henkilökohtaisimmin tässä vetoamuksessa työhöni liittyy kohta yliopistojen rahoituksesta. Nykyisin, oman palkkani ohessa, haen myös rahoitusta tutkimusryhmälleni ja sen kuluihin sekä siinä sivussa yliopistomme yleiskustannuksiin. Ei varmaankaan ole liikesalaisuus, että Suomessa nämä yleiskustannusprosentit vaihtelevat eri yliopistoissa ja hakemuksissa noin 70–90 %:n välillä. Ja tutkimushankkeiden tuomalla rahalla ja projektitutkijoiden avulla hoidetaan useassa oppiaineessa myös perusopetusta. Koska keski-

määrin onnistumisprosentti rahoitushakemuksissa on noin 8–12 %, hakemuksia on tehtäiltä useita, jotta saamme tutkimushankkeemme jatkumaan mutta myös yliopistomme pidettyä pystyssä ja opetuksen pyörimään.

Kun nykyisen yliopistolain ja yliopistojen rahatilanteen vuoksi oppiaineita lakkautetaan, se johtaa väistämättä siihen, että joillain aloilla tulee tarve lähteä etsimään omaa oppiainetta sekä siihen liittyviä yhteisöjä ja verkostoja ulkomailta. Tämä voi olla tutkijan kannalta hyvä asia, mutta Suomessa tieteen kehittymisen kannalta kehitys voi johtaa ”tasapäistymiseen” ja vain suurten ja tunnettujen (tämän voit myös lukea poliittisesti äänekkäimpien ja vaikutusvaltaisimpien) tieteenalojen säilymiseen ja kehittymiseen. Näiltäkään aloilta ei suinkaan kaikki huippututkimus ponnista, vaan tieteessä tarvitaan myös sallivuutta sekä tilaa uusille ja pienille tutkimustiimeille ja oppiaineille.

Itse edustan ympäristöpoliittista kehitystutkimusta ja olen ollut integroituna Suomessa kahteen pieneen oppiaineeseen: kehitystutkimukseen Helsingin yliopistossa ja ympäristöpolitiikkaan Itä-Suomen yliopistossa. Molemmat oppiaineet olen valinnut tutkimushankkeitteni ”kodiksi”, juuri siksi, että ne parhaiten tukevat omaa tutkimustani, jolle ei varsinaisesti löydy omaa oppiainetta Suomessa. Jos olisin tehnyt tutkimustyötä ison oppiaineen sisällä (kuten metsätieteet tai yhteiskuntapolitiikka), olisin jatkuvasti kokenut itseni niin menetelmällisesti kuin teoriavalintojeni vuoksi ”oudoksi linnuksi”. Tästä minulla on omakohtaista kokemusta niin Tanskasta kuin Suomesta; molemmissa maissa

olen jakanut työyhteisöä vuosien varrella niin metsätieteilijöiden, maantieteilijöiden, historioitsijoiden, valtiotieteilijöiden kuin antropologien kanssa.

Poikkitieteellinen yhteistyö on usein hedelmällistä mutta se on myös erittäin haastavaa ja vaativaa. Ja siksi ”oman kotipesän” löytäminen on työssä jaksamisen kannalta tärkeää: pieni oppiaine, jossa tutkijat ymmärtävät toistensa tutkimustyön ja opetuksen sisältöjä ja valintoja tukee mielestäni parhaiten tutkijan päivittäistä työtä, vaikka itse tutkimusta ja opetusta voidaan tehdä suuremmissa ryhmissä ja yksiköiden alla. Yliopistojen tämän hetkinen rahoituksellinen ja hallinnollinen tilanne on kuitenkin johtanut siihen, että pienet oppiaineet pelkäävät nyt ”kotipesien” sulauttamista isojen oppiaineiden alle ja yhä harvemmassa yliopistossa tullaan jatkamaan pienten oppiaineiden opetusta.

Akatemiatutkijan kauteni loppuu kesällä 2018. Minä, kuten moni muukin meistä ”kaiken maailman dosenteista”, olen niitä nykyajan kansainvälisiä ”nomadeja”, jotka toki ovat tottuneet muuttamaan ja varautumaan. Ja siksi mietinkin, mihin suuntaisin seuraavaksi. Koen itseni erittäin etuoikeutetuksi voidessani ajatella näin ja tehdessä työtä, josta aidosti nautin. Kansainvälistyneenä ja verkostoituneena tutkijana, en etsi työtehtäviä yksin Suomesta vaan maailma on auki, vaikka kilpailu kiristyykin kaikkialla ja ruoho ei aina ole vihreämpää aidan toisella puolella.

Oman työllistymiseni sijaan minua huolestuttaa, mikä on tulevaisuudessa tutkimuksen taso Suomessa ja kenen ehdoilla tutkimusta tehdään. Ovatko yliopistot nykyisen yliopistolain ja taloustilanteen vuoksi vain markkinatalouden ja poliitikkojen ehdoilla toimivia hankehakemusautomaatteja? Ja onko yliopistojen todellinen päätöksenteko siirtymässä ammattijohtajille ja heitä paimentaville yliopistojen hallituksille sekä ministeriöille ja muille rahoittaville tahoille?

Yliopistouraa suunnitellessani – siis vanhan yliopistolain aikana – uskoin voivani vaikuttaa

ja olla mukana kehittämässä tutkimusta ja opetusta. Ja olla sitä kautta vaikuttamassa niin suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen kuin kansainvälisiin haasteisiin. Nyt minusta tuntuu, että olen töissä markkinatalouden armoilla toimivalla yksityissektorilla. Toki verrattuna tehtaan työntekijään minulla ei (vielä) ole kellokorttia. Tai verrattuna konsulttiyrityksen asiantuntijaan minulla ei ole (eikä taida olla tulevaisuudessaakaan) koulutustani vastaavaa korkeaa palkkatasoa.

Onko Suomi ja nykyistä yliopistolakia noudattavat yliopistot tulevaisuudessa enää houkutteleva paikka korkeasti koulutetuille tutkijoille? Akatemiaprofessori Uskali Mäki kuvasi osuvasti Tieteessä tapahtuu -foorumissa, kuinka ”siemenperunat ja ruokaperunat” ovat nyt menneet pahasti sekaisin. Ilman riittäviä resursseja – niitä ”siemenperunoita” – tutkimukseen ja opetukseen yliopistomme eivät pysy 500 kansainvälisen huippuyliopiston kelkassa. Ilman tutkimuksen ja koulutuksen arvostusta, niin mediassa kuin poliitikkojen puheissa, me emme saa houkutelua huippututkijoita Suomeen.

Innovaatiot, huippuosaaminen ja kansainvälinen näkyvyys, verkostot ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus ei synny ilman taloudellista panostusta. Lisäksi siihen tarvitaan asenneilmapiiri, jossa tutkijoiden työtä arvostetaan ja heidät otetaan tasavertaisesti mukaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon. Tämä tarkoittaa myös, että yliopistojen hallinnossa pitäisi tulevaisuudessa kuulla ja kunnioittaa niin vakinaisten professoreiden kuin pätkätyötäkin tekevien dosenttien ja projektitutkijoiden moniarvoista ja monialaista osaamista sekä innovatiivisia ajatuksia.

Kirjoittaja on luonnonvarahallintoon ja -politiikan erikoistunut kehitystutkija, jonka tutkimustiimi työskentelee Tansaniassa, Nepalissa, Laosissa, Meksikossa sekä Suomessa. Hän työskentelee akatemiatutkijana Itä-Suomen yliopistossa.